

การพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์

Extended Development and Local Wisdom Transmit in Making
for Creative Ceramics ware form Buriram

วัชร วัชรภัทรกุล¹ / วีระ เนตราทิพย์² / ปราโมทย์ ปิ่นสกุล³ / กฤษดากร เชื่อมกลาง⁴ / พนิช สมสะอาด⁵
Watchara Wachiraphatkun / Wira Natrathip / Pramot Pinsakun /
Kritsadakon Chueamklang / Panich Som-sa-ard

¹⁻⁵ อาจารย์ประจำสาขาวิชาเทคโนโลยีเซรามิกส์ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
Technology ceramics Progeam, Faculty of Industrial Technology, Buriram Rajabhat University

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “การพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์” เป็นโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อนำผลการวิจัยที่สัมฤทธิ์ผลแล้วมาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ผลิตให้สามารถแก้ปัญหาและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ พัฒนาระบบการผลิตเพื่อต่อยอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ให้สามารถผลิตได้จริง และเพื่อบูรณาการการวิจัย การเรียนการสอนและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ระหว่างนักวิจัย กลุ่มผู้ผลิต ชุมชนเป้าหมาย และนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีเซรามิกส์ โดยนำผลของการวิจัย มาถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ผลจากการศึกษาวิจัย ทำให้ทราบว่าความรู้และภูมิปัญญาในการทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่ายิ่ง หากแต่ในบางรูปแบบอาจยังไม่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน ทั้งด้านรูปร่าง สีเคลือบ คุณค่าในการนำไปใช้งาน รวมไปถึงด้านการตลาดหรือการจัดจำหน่าย จึงได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ และให้คงความเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์อยู่อย่างลงตัว คุณลักษณะพิเศษที่เป็นลักษณะเฉพาะของการสร้างสรรค์ที่โดดเด่นและเห็นได้อย่างชัดเจน ลักษณะรูปแบบของผลงาน ไม่มีขีดจำกัดในด้านรูปร่าง รูปร่าง และเทคนิคในการตกแต่งผลงาน นักวิจัยสามารถออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างหลากหลายตามจินตนาการอย่างเสรีตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ แต่ยังคงยึดหลักการออกแบบตามแนวคิดและแรงบันดาลใจจากเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ดั้งเดิมสู่ผลงานเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์โดยคำนึงถึงลักษณะการใช้สอยและความงามอย่างเต็มที่ เป็นการสร้างสรรค์ผลงานของใช้และของประดับตกแต่งรูปแบบใหม่ ที่มีความกลมกลืน มีคุณค่าทางความงามเชิงสุนทรียศาสตร์รวมถึงคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยตรงตามหน้าที่ของแต่ละผลิตภัณฑ์ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

คำสำคัญ : การพัฒนาต่อยอด, ถ่ายทอด, ภูมิปัญญาท้องถิ่น, เครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์

Abstract

The objectives of the study were to use the successful research's results to promote the participation of groups of manufacturers to be able to solve the problems and to develop the new pattern products, to develop the production process in order to build on and transfer the local wisdom in Buriram's pottery making so the products could be really made, and to integrate the research with teaching/learning and exchanging the local wisdom between researchers, groups of manufacturers, target communities, and students from Ceramics Technology program by using the results from the research to disseminate to the public in terms of commercial benefits. The results from the research study showed that the knowledge and wisdom in pottery making is high value. However, some patterns were not suitable for the current time in terms of shapes, glaze colors, and their functions as well as marketing or selling. Therefore, the contemporary product patterns were developed, so the new products can be used and applied in various functions and the products still keep the uniqueness of Buriram's pottery perfectly. The very special characteristics which were the uniqueness of the outstanding creativity of the product patterns included the free forms, shapes, and techniques in product decorations. The researchers could design and create the products freely in various patterns as they imagined according to the desired purposes but they still used the design concepts and inspiration derived from the Buriram's pottery to produce contemporary ceramic products by fully considering their benefits and beauty. This was the creation of new patterns of useful articles and ornaments which contained beauty and aesthetic value as well as value in terms of their functions according to each product perfectly.

Keywords: Extended Development, Transfer, Local Wisdom, Creative Ceramics ware form Buriram

บทนำ

จากโครงการวิจัย “การศึกษารูปแบบและลวดลายเพื่อพัฒนาการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ของวิษระ วชิรภัทรกุลและคณะซึ่งเป็นโครงการที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2550 โดยการศึกษาถึงภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ของรูปแบบ ลวดลาย เพื่อพัฒนาการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์โดยใช้เทคโนโลยีปัจจุบันเข้ามาช่วยในการพัฒนาวัตถุดิบและกระบวนการผลิตให้เป็นเครื่องเคลือบดินเผาที่มีคุณสมบัติทางกายภาพใกล้เคียงกับเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์แบบโบราณมากที่สุด พบว่าเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ เป็นผลิตภัณฑ์พื้นบ้านที่ยิ่งใหญ่และมีอายุเก่าแก่มาก มีคุณค่าทางด้านวิชาการและด้านวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก ผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาเหล่านี้ แสดงถึงความชำนาญ และสุนทรีย์ของช่างปั้นและชุมชนอย่างเด่นชัด มีลักษณะโดดเด่นเป็นของตนเอง ความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบบุรีรัมย์นั้น ได้กลายเป็นที่ต้องการของบรรดานักสะสมเพื่อเก็บไว้เป็นสมบัติส่วนตัว จนแทบไม่เหลืออยู่ในพื้นที่กลุ่มผู้วิจัยในฐานะที่เป็นนักวิชาการในมหาวิทยาลัยในพื้นที่ จึงได้เล็งเห็นถึง महันตภัยที่เกิดขึ้นกับเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์โดยตลอด และเห็นเป็นการเร่งด่วนในการที่จะทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในแง่มุมต่างๆ ทั้งในด้านรูปแบบ ลวดลายประดับตกแต่ง เทคนิคในการปั้นขึ้นรูป การเผา การเคลือบและการเลือกใช้วัตถุดิบต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ในอดีตเพื่อบันทึกและจัดหมวดหมู่ให้เป็นระบบและเป็นต้นแบบในการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นอันทรงคุณค่ากลับมาผลิตด้วยเทคโนโลยีปัจจุบันให้คงอยู่ได้สืบไป

หลังจากที่ได้ทดลองผลิตตลอดทั้งกระบวนการสามารถวิเคราะห์เป็นภาพรวมได้ คือ ด้านวัตถุดิบ จะใช้วัตถุดิบที่มีอยู่ในพื้นที่เป็นวัตถุดิบหลัก โดยใช้ดิน

บ้านกรวดผสมที่ผ่านการคัดเลือกและสามารถทำงานกับน้ำเคลือบได้สมบูรณ์ ผลิตภัณฑ์ที่ได้ มีรูปแบบลวดลาย สีเคลือบรวมไปถึงอารมณ์ความรู้สึกที่ใกล้เคียงผลิตภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาโบราณจังหวัดบุรีรัมย์ พร้อมทั้งจะพัฒนาให้มีประโยชน์ใช้สอยที่หลากหลายยิ่งขึ้น

จากผลการศึกษาวิจัย จะเห็นได้ว่าความรู้และภูมิปัญญาในการทำเครื่องปั้นดินเผาบุรีรัมย์ เป็นภูมิปัญญาที่เป็นทรัพยากรหลักที่มีคุณค่ายิ่ง เป็นการนำทุนทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์คุณค่าทางสังคมและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจโดยตรง ดังนั้นคณะนักวิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะทำการวิจัยเพื่อการพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอดกระบวนการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์อันเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยทำการวิจัยเพื่อวางแผนการถ่ายทอดการพัฒนาสร้างสรรค์ผลงานเครื่องปั้นดินเผาแบบใหม่ และเทคนิคการผลิตที่เหมาะสมสู่ชุมชน ผลสรุปจากการฝึกอบรมให้กับกลุ่มเป้าหมายพบว่าผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถสร้างสรรค์ผลงานโดยการทดลองผลิตและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในทุกมิติ ทำให้ได้ผลงานเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์ที่มีลักษณะโดดเด่นและผลักดันให้เกิดเป็นสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่จะเผยแพร่ความรู้ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ระหว่างนักวิจัย กลุ่มผู้ผลิต ชุมชนเป้าหมาย และนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีเซรามิกส์ ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมดำเนินการเพื่อปลูกจิตสำนึกให้ครอบครัว ชุมชน และสังคมเกิดความรักความภาคภูมิใจ มีความหวงแหนในมรดกทางวัฒนธรรม และร่วมอนุรักษ์มรดกเหล่านี้ ให้คงอยู่และพัฒนาหรือประยุกต์ผลิตภัณฑ์ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่ผู้สนใจทั่วไปและประชาชนในท้องถิ่นสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อนำผลการวิจัยที่สัมฤทธิ์ผลแล้วมาส่งเสริมการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้ผลิตให้สามารถพัฒนาแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ที่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน
2. พัฒนากระบวนการผลิตเพื่อต่อยอดและถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการผลิตเครื่องเคลือบดินเผา

บุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์

3. บูรณาการการวิจัย การเรียนการสอนและการบริการวิชาการโดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่น ระหว่างนักวิจัย กลุ่มผู้ผลิต ชุมชนเป้าหมาย และนักศึกษาสาขาวิชาเทคโนโลยีเซรามิกส์ โดยนำผลของการวิจัยที่สัมฤทธิ์ผลแล้วมาถ่ายทอดให้สามารถผลิตได้จริงเพื่อประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งอาศัยระเบียบวิธีวิจัยแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงาน แบ่งเป็นขั้นตอนต่างๆ ดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลด้านเอกสาร รายงานการวิจัย ข้อมูลทางอินเทอร์เน็ต ของผู้ที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับเครื่องเคลือบดินเผาบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์
2. ศึกษาบริบทของชุมชน และ สัมพันธ์ภาพกับสมาชิกภายในกลุ่มฯ
3. จัดเวทีเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ประสบการณ์และความรู้จากนักวิชาการ นักสะสมและผู้รู้ในชุมชนเรื่องเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์
4. ศึกษาการผลิตเครื่องเคลือบบุรีรัมย์ แบบโบราณโดยใช้กระบวนการผลิตด้วยเทคโนโลยีปัจจุบันเพื่อทราบถึงขั้นตอนและปัญหาอันเกิดจากการสร้างสรรค์ทุกขั้นตอนอย่างละเอียด
5. สืบจากกลุ่มอาชีพเครื่องปั้นดินเผาและจัดเวทีเพื่อทำการสรุปประเด็นต่างๆ ทั้งด้านประวัติความเป็นมาในการสร้างสรรค์ รูปแบบ การตลาด การถ่ายทอดเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในภาวะปัจจุบัน
6. กำหนดแนวทางในการพัฒนาต่อยอดและถ่ายทอด อาชีพการทำเครื่องเคลือบดินเผา ให้เป็นมรดกทางภูมิปัญญาของท้องถิ่นได้อย่างยั่งยืน
7. ดำเนินการฝึกอบรม ถ่ายทอดทักษะอาชีพภูมิปัญญา ฝึกทักษะกระบวนการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาทั้งกระบวนการ
8. ประเมินผลการฝึกอบรม
9. สรุปผลการวิจัยและจัดทำเอกสารรายงานการทำวิจัยฉบับสมบูรณ์

10. นำเสนอผลงานวิจัยและแสดงผลงานในงานประจำปี “เครื่องเคลือบพันปี ประเพณีบ้านกรวด”

สรุปผลการวิจัย

กระบวนการและขั้นตอนในการทำงาน

ผลจากการศึกษา โครงการวิจัย “การศึกษารูปแบบและลวดลายเพื่อพัฒนาการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์” ของวัชระ วชิรภัทรกุลและคณะ ทำให้ทราบว่าความรู้และภูมิปัญญาในการทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ เป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่ายิ่ง หากแต่ในบางรูปแบบอาจยังไม่เหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน ทั้งด้านรูปทรง สีเคลือบ คุณค่าในการนำไปใช้งาน รวมไปถึงด้านการตลาดหรือการจัดจำหน่าย จึงได้ดำเนินการพัฒนารูปแบบของผลิตภัณฑ์ให้มีความร่วมสมัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในงานต่างๆ และยังคงความเป็นเอกลักษณ์ของเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์อยู่อย่างลงตัว การออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้ในช่วงแรก จะเป็นการกำหนดแนวความคิดหลักในการออกแบบผลสรุปคือได้แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ผลงานเซรามิกส์ร่วมสมัย 5 แนวทาง คือ

1. การศึกษาและทดลองผลิตในรูปแบบเดิม
2. การพัฒนาในรูปแบบ รูปทรง
3. การทดสอบเพื่อพัฒนาน้ำเคลือบ
4. การพัฒนาในเรื่องเทคนิคในการตกแต่ง
5. การพัฒนาประโยชน์ใช้สอยให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน

โดยแยกและจัดลำดับให้ตรงตามเนื้อหาในชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3

แนวทางในการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์

แนวทางที่ 1 จะเป็นการศึกษาและทดลองผลิตในรูปแบบเดิม โดยจะบูรณาการเข้ากับรายวิชาการชั้นรูปด้วยแป้นหมุนของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 เริ่มต้นจากศึกษาข้อมูลภาคเอกสาร เพื่อสร้างพื้นฐานในการนำไปสู่การเรียนรู้จากของจริงในพิพิธภัณฑ์ ดำเนินการศึกษาเชิงลึกด้วยการคัดลอกรูปแบบและลวดลาย เทคนิคการตกแต่ง สีเคลือบ ลักษณะของการเคลือบ และร่วมกันวิเคราะห์ถึงประโยชน์ใช้สอยในอดีตให้มีความเข้าใจในอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และนำกลับมาทดลองผลิตซ้ำโดยในช่วงแรกๆ มีความผิดพลาดในเรื่องของรูปทรงและรายละเอียดในการตกแต่งอยู่บ้าง แต่เมื่อมีการเสนอแนะแนวทางแก้ไขและพัฒนาเชิงเทคนิคจนมีความเข้าใจควบคู่กับการฝึกทักษะจนชำนาญ ทำให้นักศึกษาสามารถผลิตชิ้นงานตามรูปแบบที่กำหนดไว้ได้ถูกต้องแม่นยำ ทั้งด้านรูปทรงและเทคนิคในการตกแต่ง เหลือเพียงบางรูปแบบที่มีความซับซ้อนมากๆ ที่ต้องใช้เวลาและความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในอนาคตต่อไป

ภาพที่ 1 การศึกษาและทดลองผลิตในรูปแบบเดิม

แนวทางที่ 2 เป็นการพัฒนารูปแบบ และรูปทรง โดยบูรณาการเข้ากับรายวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์เซรามิกส์ 2 และวิชาพิมพ์และการหล่อ 1 ซึ่งเป็นการทดลองผลิตในระบบอุตสาหกรรมด้วยการหล่อกลวง และมอบหมายงานให้นักศึกษานำความรู้จากการศึกษาในกระบวนการแรกมาประยุกต์ใช้ โดยการปรับเปลี่ยนรูปทรง การย่อ ขยาย

ตามทฤษฎี และหลักการออกแบบ กำหนดให้ออกแบบและผลิตแจกันโดยประยุกต์รูปแบบมาจากงานเครื่องเคลือบบุรีรัมย์ ขึ้นรูปด้วยวิธีการหล่อน้ำดิน โดยใช้แม่พิมพ์ 2 ชั้น ผลที่ได้พบว่านักศึกษาสามารถประยุกต์ทั้ง 2 รายวิชามาใช้ในการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี มีการเขียนแบบเพื่อกำหนดขนาดและร่วมกันวิเคราะห์วิธีปฏิบัติงาน ในช่วงแรกประสบปัญหาอยู่บ้างในเรื่องการกลิ้งต้นแบบ เพราะนักศึกษายังไม่เข้าใจและขาดประสบการณ์ในการตัดทอนรายละเอียดของรูปทรงให้เรียบง่ายเหมาะสมกับการผลิตด้วยแม่พิมพ์ 2 ชั้น แต่สามารถร่วมกันแก้ปัญหากระบวนการต่างๆ ได้ด้วยดี และสามารถผลิตชิ้นงานพร้อมกับการตกแต่งและการเคลือบ ตลอดจนถึงกระบวนการเผาจนได้เป็นชิ้นงานตรงตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ

แนวทางที่ 3 การทดสอบเพื่อพัฒนาน้ำเคลือบโดยเทคนิคพิเศษ หลังจากการทดสอบคัดเลือกเคลือบที่ผ่านเกณฑ์แล้ว จึงดำเนินการเคลือบลงบนผลิตภัณฑ์ตัวอย่างตามที่ได้ออกแบบ และกำหนดวิธีการไว้ ผลการทดสอบพบว่าเคลือบในแต่ละลักษณะ สามารถสร้างสีสันที่ดูสดใสขึ้น ทั้งการปรับเปลี่ยนสีของเคลือบไหล การใช้เคลือบสีขาวที่เคลือบทับเคลือบผงหินบะซอลต์ให้เกิดเป็นลายหนังงูที่น่าสนใจและพัฒนาต่อไปได้ ในส่วนของการเคลือบทับซ้อนสามารถสร้างความหลากหลายให้กับผลงานด้วยสีเคลือบใหม่พื้นผิวที่ดูแตกต่างและคุณลักษณะพิเศษต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการเผาที่แตกต่างกันสร้างปรากฏการณ์ใหม่ที่ทำให้ความรู้สึกถึงผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นมานั้นมีความร่วมสมัยเป็นที่น่าตื่นตาตื่นใจยิ่ง

แนวทางที่ 4 การพัฒนาในเรื่องเทคนิคในการตกแต่ง ในการตกแต่งในขณะขึ้นรูปนั้น เป็นกระบวนการตกแต่งที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญและทักษะในระดับสูง เพราะเป็นการโต้ตอบโดยฉับพลันระหว่างชิ้นงานและช่างปั้นซึ่งจะต้องใช้ประสบการณ์และสัญชาตญาณในการตกแต่งที่พอเหมาะพอดี เนื่องจากการปฏิบัติงานบนแป้นหมุนสภาวะของดินจะมีความนุ่ม และยืดหยุ่นสูง ถ้าตัดสินใจช้าใช้เวลามาก ชิ้นงานบนแป้นหมุนอาจหลุดตัวลงได้ การปฏิบัติงานในขั้นตอนนี้ ในส่วนของนักศึกษาสามารถสร้างสรรค์ผลงานในชิ้นที่มีขนาดไม่ใหญ่มากนักได้ นักวิจัยจึงต้องปรับเนื้อดินให้มีการทรงตัวที่ดีขึ้น และลงมือปฏิบัติงานด้วยตัวเองเพื่อเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาโดยหลังจากที่ปรับเนื้อดินโดยการเพิ่มดินบ้านกรวดลงไปให้อยู่ในสัดส่วน 60 : 40 เปอร์เซ็นต์ สามารถแก้ปัญหาในการขึ้นรูปชิ้นงานขนาดใหญ่ และสามารถขูดขีดตกแต่งได้ตามที่ต้องการ โดยยังคงอัตลักษณ์จากเครื่องเคลือบบุรีรัมย์เป็นแนวทางหลักและใช้เทคนิคการตกแต่งโดยใช้หลักการออกแบบสมัยใหม่ให้มีความหลากหลาย ผลงานที่ได้มีความเป็นสมัยใหม่ด้วยคุณลักษณะของเส้นที่กลมกลืน ลื่นไหล ประกอบกับการเคลือบที่ประยุกต์ใช้ร่วมกันสามารถตอบสนองความเป็นเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์ได้อย่างดี ทำให้ได้ผลงานเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์ที่มีลักษณะโดดเด่น

นอกจากนั้นยังใช้การตกแต่งภายหลังการขึ้นรูปโดยการปั้นแปะเพิ่มเติม ปั้นและพิมพ์ลวดลาย การขูดขีด เซาะร่อง การเจาะฉลุ และการตกแต่งด้วยน้ำดินสี เป็นลักษณะของงานเชิงสร้างสรรค์ โดยใช้ลักษณะของทัศนธาตุมาออกแบบตกแต่ง สามารถสร้างความหลากหลายให้กับผลงานได้อีกมิติหนึ่ง ในส่วนของการตกแต่งภายหลังการเผาดิบนั้นคงใช้คุณลักษณะพิเศษจากการตกแต่งด้วยเทคนิคพิเศษที่เกิดจากการใช้เคลือบนั้นเอง

ภาพที่ 2 ภาพการตกแต่งแจกันภายหลังขึ้นรูปและตกแต่งด้วยเคลือบหลังการเผาดิบ

แนวทางที่ 5 การพัฒนาประโยชน์ใช้สอยให้มีความเหมาะสมกับยุคสมัยปัจจุบัน โดยกลุ่มผู้วิจัยได้คัดเลือกรูปแบบของผลิตภัณฑ์ 5 รูปแบบด้วยกันคือ ชุดน้ำชา ชุดกาแฟ ใหน้ำล้น โคมไฟ และชุดแจกันขนาดเล็ก ผลิตภัณฑ์ทั้ง 5 รูปแบบ เป็นการขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนทั้งสิ้น แต่จะมีความแตกต่างกันในเรื่องของขนาด สัดส่วน การประดับตกแต่งและประโยชน์ใช้สอย ผลงานที่ได้พบว่ามีควมสวยงาม กลมกลืน สามารถตอบสนองประโยชน์ใช้สอยทางตรงคือ สามารถใช้งานตามหน้าที่ได้จริงและยังเป็นของตกแต่งบ้านได้อีกด้วย นอกจากนี้ผลิตภัณฑ์ทุกประเภทยังสามารถรักษาอัตลักษณ์ของความเป็นเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ได้อย่างมีรสนิยมตามความต้องการของผู้ใช้และหลักการออกแบบเครื่องปั้นดินเผาได้อย่างสมบูรณ์

ภาพที่ 3 ผลงานเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์ กระปุกรูปช้างประกอบโคมไฟ และใหน้ำล้น

คุณลักษณะพิเศษอันเกิดจากการสร้างสรรค์

จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยบูรณาการงานวิจัย เรื่องถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นการทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์สู่การเรียนการสอนในสาขาวิชาเทคโนโลยีเซรามิกส์ และนำผลสัมฤทธิ์ของการวิจัยไปถ่ายทอดให้กับกลุ่มอาชีพเครื่องปั้นดินเผาอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ จากผลงานของนักศึกษาทั้งชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 พบว่านักศึกษาสามารถปฏิบัติงานออกแบบสร้างสรรค์ผลงานที่ได้รับมอบหมายได้เป็นอย่างดี สามารถนำเนื้อหาสาระในรายวิชา ทั้งจากภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติรวมไปถึงการศึกษาในภาคสนาม มาทำการออกแบบและผลิตชิ้นงาน ในทุกชุดที่ได้ออกแบบและทดลองผลิตขึ้นเป็นการประยุกต์จากองค์ความรู้ในภาคทฤษฎีมาสู่การปฏิบัติ ซึ่งมีลักษณะที่เห็นได้อย่างชัดเจนในการสร้างสรรค์ก็คือ รูปแบบของผลงานมีความหลากหลายทั้งด้านรูปร่าง รูปทรง และรูปลักษณะของผลงาน

แนวความคิดที่ได้จากการวิจัย

ผลจากการปฏิบัติงานในการออกแบบสร้างสรรค์ ทั้งในด้านรูปแบบและวิธีการในการออกแบบ ทำให้ได้พบคุณลักษณะพิเศษที่เป็นลักษณะเฉพาะของการสร้างสรรค์ที่มีความโดดเด่นและชัดเจน ลักษณะรูปแบบของผลงาน ที่ไม่มีขีดจำกัดในด้านรูปร่าง รูปทรง และเทคนิคในการตกแต่งผลงาน นักวิจัยสามารถออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานได้อย่างหลากหลายตามจินตนาการอย่างเสรีตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการ แต่ทั้งนี้ยังคงยึดหลักการออกแบบตามแนวคิดและแรงบันดาลใจจากเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์โบราณสู่ผลงานเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์ โดยคำนึงถึงลักษณะการใช้สอยและความงามเพื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานของใช้และของประดับตกแต่งรูปแบบใหม่ ที่มีความกลมกลืน มีคุณค่าทางความงามเชิงสุนทรียศาสตร์รวมถึงคุณค่าด้านประโยชน์ใช้สอยตรงตามหน้าที่ของแต่ละผลิตภัณฑ์ได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์

จากแนวความคิดดังกล่าว กลุ่มผู้วิจัยได้นำข้อสรุปมาดัดแปลงประยุกต์คลี่คลาย และถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของผลงานเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์ ที่สามารถพัฒนาผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่นให้มีคุณสมบัติอันดีเลิศทางวัสดุ และมีคุณค่าทางความงาม และการใช้สอยรวมไปถึงการประดับตกแต่งที่กลมกลืน เป็นผลงานหัตถกรรมเชิงสร้างสรรค์อันทรงคุณค่า โดยการบูรณาการงานวิจัยสู่การเรียนการสอนและการบริการวิชาการที่มีความสอดคล้องกัน ในแต่ละกลุ่มทั้งด้านเนื้อหาสาระของแต่ละรายวิชาในแต่ละชั้นปี อันเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ในพื้นที่และบริบทเดียวกัน แต่เป้าหมายขององค์ความรู้ที่มุ่งเน้นแตกต่างกัน การถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับกลุ่มอาชีพเครื่องปั้นดินเผา โดยมีนักวิจัย นักศึกษาผู้ช่วยนักวิจัย ร่วมกันฝึกฝนทักษะและเทคนิคต่างๆ ตามที่ตนเองถนัดให้กับชุมชนอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ทำให้ผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัยได้เห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน มีการทำงานที่ประสานร่วมกันเป็นระบบเครือข่าย เกื้อหนุนกันในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยนำอัตลักษณ์ของเครื่องเคลือบบุรีรัมย์มาออกแบบ ประยุกต์ตัดทอน และจัดวางองค์ประกอบใหม่ สร้างคุณลักษณะใหม่ด้านการใช้งาน ให้มีความสวยงามลงตัวโดยที่ไม่มีการจำกัดในด้านรูปร่างรูปทรง เพื่อให้ผู้ออกแบบสามารถสร้างสรรค์ผลงานตามจินตนาการได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ในส่วนของเนื้อดินใช้ผลการทดลองจากงานวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบและลวดลายเพื่อพัฒนาการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ คือ ดินบ้านกรวดที่ได้จากหมู่บ้านสายตรี 7 ตำบลบึงเจริญ อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ และดินดำ (Ball Clay) โดยใช้อัตราส่วนร้อยละ 50 ผลการทดสอบสมบัติทางกายภาพหลังเผาแกร่งที่อุณหภูมิ 1,230 องศาเซลเซียส เนื้อดินมีสีน้ำตาลอ่อนออกครีม มีค่าการหดตัวของเนื้อดินอยู่ที่ร้อยละ 9.8 มีค่าการดูดซึมน้ำร้อยละ 3.70 และมีค่าความแกร่งของเนื้อดิน 461.23 กิโลกรัมต่อตารางเซนติเมตร มีความเหนียวดี สามารถขึ้นรูปด้วยแป้นหมุนได้ดีมาก

การวิจัยนำเคลือบส่วนแรกใช้ผลจากงานวิจัยเรื่องการศึกษารูปแบบและลวดลายเพื่อพัฒนาการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ คือการนำสูตรพื้นฐาน สีใกล้เคียงกับเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์ นอกจากนั้นยังได้ทำการทดลองใช้เทคนิคพิเศษ โดยการปรับสารให้สีในส่วนของเคลือบซีเถ้าเทียมเป็นสีฟ้าอมเขียว สีเขียวอ่อน ในค่าน้ำหนักสีตามเปอร์เซ็นต์ของสารให้สีคือ โคบอลต์ออกไซด์ 0.5 – 1% คอปเปอร์ออกไซด์ 6% โครมกรีน 4% และการใช้เคลือบผงหินบะซอลต์

ภาพที่ 4 ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการถ่ายทอดการทำเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์เชิงสร้างสรรค์
กลุ่มอาชีพเครื่องปั้นดินเผาอำเภอบ้านกรวด

ภาพที่ 5 แสดงผลงานและสาธิตการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาในงาน “เครื่องเคลือบพันปี ประเพณีบ้านกรวด”
อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์

ข้อเสนอแนะ

1. ในการเตรียมวัตถุดิบที่เป็นดินพื้นบ้าน ต้องมีการบด ร่อน และทดสอบสมบัติทางกายภาพ ก่อนนำไปใช้งานทุกครั้ง เนื่องจากวัสดุที่นำมาใช้ในการขึ้นรูปควรมีความเหมาะสมกับรูปทรงของผลิตภัณฑ์ และยังเป็นส่วนช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจในการสร้างสรรค์ผลงานได้ยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาค้นคว้า และสร้างสรรค์เทคนิคการตกแต่งแบบใหม่ๆ ที่จะช่วยให้การศึกษาองค์ประกอบและแนวความคิดสร้างสรรค์ในงานออกแบบเครื่องปั้นดินเผา มีการพัฒนามากขึ้นจากเทคนิคเดิมที่มีอยู่
3. ควรมีการวิจัยด้านการตลาดและการออกแบบบรรจุภัณฑ์ของที่ระลึกเซรามิกส์เพื่อส่งเสริมการจัดจำหน่ายในวงกว้างแบบครบวงจร

เอกสารอ้างอิง

- กิติชัย ระมิงค์วงศ์. (2543, มกราคม-มิถุนายน). การพัฒนาเนื้อดินเทอราคอตต้าที่ใช้เป็นเนื้อดินปั้น และเนื้อดินหล่อแบบงานอุตสาหกรรมตกแต่ง. วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์. 4(1) : 42-50.
- ทวี พรหมพุกษ์. (2523). เครื่องเคลือบดินเผาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- ปราโมทย์ ปิ่นสกุล. (2548). การทำเนื้อดินสโตนแวร์อุณหภูมิต่ำจากเนื้อดินอำเภอกะสัง จังหวัดบุรีรัมย์. ปรินฤมมาหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.
- ปรีดา พิมพ์ขาวขำ. (2538). เซรามิกส์. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ไพจิตร อิงศิริวัฒน์. (2541). เนื้อดินเซรามิกส์. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- วัชระ วชิรภัทรกุล และคณะ. (2550). การศึกษารูปแบบและลดสายเพื่อพัฒนาการผลิตเครื่องเคลือบดินเผาบุรีรัมย์. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ศูนย์พัฒนาอุตสาหกรรมเครื่องเคลือบดินเผาภาคเหนือ. (2538). ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับเซรามิกส์. กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.
- อุษณีย์ มาลี. (2549). ผลิตภัณฑ์เซรามิกส์และเทคโนโลยี. เอกสารประกอบการสอน. คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์.